

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. h. pootlaan 242, alkmaar

adm.: merelhoven 273, capelle a.d. ijssel

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

TALENTEN

Een korte preek

In de herfstvakantie werd in Eindhoven opnieuw een vakantie-bijbelschool (V.B.S.) gehouden. Aan de hand van de gelijkenis van de talenten (Mt. 25: 14-30) had de leiding een bondig thema geformuleerd: wees trouw — God rekent op jou!

Eén zin kan een preek zijn! Al dan niet in twee punten.

Begin eens met het tweede: God rekent op jou. Wie je ook bent. Hoe jong of oud je ook bent. Wat voor vragen je ook hebt. Vragen, problemen die je boven het hoofd groeien, waar je niet uitkomt, die je tot wanhoop en misschien wel tot onwil en (uiterlijke) onverschilligheid brengen.

Maar in die tussen-tijd staat de tijd niet stil. Ook in die tussentijd geldt het elke dag en elke minuut: God rekent op jou...

Een hogere waardering kan God niet geven. Onder alle omstandigheden blijft van kracht, blijft Hij zeggen: Ik reken op jou!

Groot vertrouwen

Want het (koninkrijk) is als een mens (in vs 18 een heer) die bij zijn vertrek naar het buitenland zijn slaven riep en hun zijn bezit toevertrouwde.

Dat is nog al wat. Vijf talenten, twee, een — 'n *vermogen*. Omgekeerd in onze geldswaarde een paar ton...

Dat wordt zijn slaven toevertrouwd, in handen gestopt. De een meer, de ander minder. Hij maakt inderdaad verschil, hij houdt — barmhartig — rekening met ieders bekwaamheid (vs 15). Dienovereenkomstig krijgt ieder zijn eigen verantwoordelijkheid, maar tegelijk wordt niemand overbelast.

Maar voor ieder geldt: Ik reken op jou! En let er nu op: *verdere instructies worden niet gegeven!* Geen aanwijzingen wat ze er mee

doen moesten (al lag voor joden de handel voor de hand). Geen beleggingsadviezen. Ook geen waarschuwingen: blijf uit de buurt van die en die. Niets van dat alles. Je gaat ermee aan het werk. En neemt dus risico's. Je lijdt een keer verlies en je belegt een andere keer verkeerd — daar leer je van. De heer neemt het risico dat zijn knechten risico's nemen. Het „doe ik het wel goed” is er bij inbegrepen — je ziet en leert maar. Niet vanwege ongeïnteresseerdheid: God rekent op jou!

Geen robots

Die „slaven” waren en zijn geen robots: ze krijgen en dragen volle verantwoordelijkheid. Geen robots: in de werkelijkheid zijn ze mensen van vlees en bloed. Ze hebben zo ook hun gezin, hun zorgen, hun problemen.

En kinderen — de heer ging buitenslands voor lange tijd — die vragen: bestaât die heer wel? Waarom maak je je zo druk? Laten we het er eens van nemen! Die problemen worden niet van te voren eerst allemaal even opgelost. Zo min voor de aanstaande apostelen als voor ons — we moeten maar zien. Er is zelfs geen tussentijdse balans en controle. Alleen een eindafrekening. Wij beginnen vaak omgekeerd: als ik nu éerst maar eens wist... De „Heer” begint met te zeggen: Ik reken op jou. Dat is iets anders dan een onverschillig: zoek het zelf maar uit. „Toevertrouwen” sluit een heel stuk vertrouwelijkheid in.

Daár moet je op reageren. 't Is zó ontwapenend, dat eigenlijk niemand er onverschillig onder zou kunnen blijven.

Welke reactie Hij verwacht? Kort en goed: wees trouw! Ongeacht je zorgen en problemen. Elk heeft zijn eigen taak en positie, in overeenstemming met zijn (haar) bekwaamheid, capaciteit. Er is

gelukkig geen geestdodende uniformiteit. Niet in een gemeente, niet in een kerkeraad. Ieder het zijne, ieder het hare. Maar voor allen is één ding gelijk: wees trouw. Koste wat het kost. Al zouden de tranen je in de ogen staan. Hij rekent immers óók op jou?

Het enige vereiste

Er is ieder zoveel toevertrouwd. Bezit? Of de toekomst en verworveling van het Koninkrijk? Maar dat is geen tegenstelling. Beteken wat voor het Koninkrijk, voor je Heer, met de gaven, de aanleg, het bezit (veel of weinig) dat je is toevertrouwd. Dan betekenen je ook iets voor je medemens. Akkoord — je komt vreemde vogels tegen. Je ploegt op rotsen. Je botst tegen een mentaliteit die vierkant tegen het Koninkrijk ingaat. Je denkt soms dat het verloren tijd, geld en moeite is. Misschien denk je bij jezelf: hebben die anderen eigenlijk niet gelijk? De Heer blijft ook zó lang weg... Misschien voel je je een huichelaar en denk je: ben ik de aangewezen hier? Er is maar één antwoord: blijf trouw!

God zal het je lonen

Want al zou niemand het waarden, je Heer wél: goed gedaan, trouwe dienstknecht! Op de markt zeggen ze: God zal het je lonen. En hoe! Was de opdracht hier zwaar — nu komt de beloning: ga in tot het feest van uw Heer! Dat is het Koninkrijk ook nog eens een keer, minder zwaarwichtig dan wij vaak wel denken: een feest! Het moment komt dat de zorgen en problemen verleden tijd zijn. Dat de tijd van ontspanning aanbreekt. Een feest sluit in: onbekommerd genieten, zonder belastende druk en zwaarwegende beslissingen met verstrekkende gevolgen. De Heer mag lang buiten je gezichtsveld blijven (wat zo zijn eigen vragen en problemen schept) niettemin: Hij zal het je lonen. Ook vandaaruit geldt: je werk, je inspanning is niet tevergeefs. Geloof, geloven metterdaad, is een zwaar karwei — niemand die dat beter weet dan je Heer. Maar de be-

loning is er dan ook naar: een feest!

Het grote verschil

Je kunt het natuurlijk ook af laten weten. Zoals die slaaf met dat ene talent. Hij had bepaald niet de zwaarste opdracht. Maar hij liet het er wel mooi bij zitten. God rekent op jou? Daar had hij kennelijk nooit over nagedacht. En dus deed hij maar niets. Nam geen risico's. Voorkwam zo-doende spanningen en inspanning. Zelfs het simpelste — en dat had niemand hem behoeven te adviseren — was nog te veel moeite. Naar de bank brengen en zo-doende rente beuren. Dan verdubbelt je je talent wel niet, maar rente is altijd meer dan niets. 't Enige dat hij deed was zichzelf veilig stellen voor het geval zijn heer terugkwam. Een heer die hij ook nog alleen maar kwaads toedicht — ondanks diens grote blijf van vertrouwen. Hij begraaft zijn talent: dekt zich in tegen verlies en diefstal (naar joodse trant). Niet zijn geringe bekwaamheid wordt hem verweeten, maar zijn slechtheid, zijn luiheid. Zijn niet reageren op het in hem gestelde vertrouwen. Hij nam niet maar een snipperdag — hij nam een snipperleven.

Het kan gebeuren dat iemand moet zeggen: Heer, ik ben nog lang niet klaar, ik had dat en dat allemaal nog willen doen. Ook dat risico neemt de Heer. Maar deze ene, met de kleinste opdracht, heeft zelfs dat excuus niet. Hij deed... niets. Daarom wordt hem alles afgenomen en aan een ander gegeven, een ander die wél trouw was. Voor hem géén feest.

In tegenstelling tot die anderen. Want „eenmaal zal de Here Jezus zeggen tegen de mensen die Hem gehoorzaam zijn geweest: wél gedaan, goede en trouwe dienstknecht!

Over weinig zijt ge getrouwd geweest, over veel zal Ik u stellen. Ga naar het feest van uw Heer.” Zo leerden het de kinderen van de V.B.S. Maar de Heer hoopt: zij niet alleen!

Gereformeerde Oecumenische Synode - Kaapstad 1976 (4)

Van geweld en gebed

Tijdens de eerste dagen van de vergadering in Kaapstad kwam het geweld tot uitbarsting in de Bantoe woonbuurten rondom de stad; we hoorden van brandende scholen en van doden, we merkten dat er ook binnen de synodale vergaderingen spanningen aanwezig waren. Men moet het zich voorstellen: op zo'n vergadering zitten mannen van de Nederduits Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika die nauwe banden onderhoudt met regeringskringen maar ook zitten er progressief denkende mannen van de Gereformeerde Kerken-Synodaal van Nederland; kritische Amerikanen en militante afgevaardigden van zwarte kerken in Zuid-Afrika; er zijn neger-afgevaardigden van Afrika die het allemaal erg meevalt in de Republiek maar zich niet graag compromitteren noch ter rechter noch ter linker zijde; er zijn onkritische blanke afgevaardigden die alles hier mooi en prachtig vinden, en voor elke vorm van discriminatie een uitvlucht zoeken; er zijn velen die geweld afkeuren maar een open oog hebben voor welke discriminatie ook maar.

Het is duidelijk dat in zo'n gezelschap alle voorwaarden voor twist aanwezig zijn. Gelukkig was het echter niet maar een gezelschap van mensen maar een vergadering van broeders die gedreven door het Evangelie de wil hadden elkaar vast te houden. Zo kon er toch vrijwel eenstemmig een motie worden aangenomen waarin sympathie werd uitgedrukt met de bedroefden en allen die verliezen leden en iets opdeden, en waarin werd besloten samen als Synode te bidden voor vrede, rechtvaardigheid en orde in Zuid-Afrika, maar waarin ook de Regering werd opgeroepen om al het mogelijke te doen om de lasten te verlichten die bijdragen tot het ontstaan van deze onlusten.

Daarna — en dat heb ik met velen de mooiste synodezitting gevonden — nodigde de Voorzitter de Synodeleden uit om in overeenstemming met de aangenomen motie voorbede te doen. Verschillende leden hebben toen gebeden, voor de slachtoffers, voor de ophitsers, voor de politie, voor de regering, voor de Christenen en voor de heidenen, voor blanken en zwarten.

Kerkelijk Leven

Nieuwe spanningen

Een week later dreigde de politiek het weer te winnen. Plotseling lag er een motie op tafel, ingediend door een zwart lid van het moderamen waarin de lidkerken in Zuid-Afrika werden opgeroepen om aandacht te schenken aan die problemen die de zwarte burgers benauwen en die hebben geleid tot de onrust in Soweto en elders, als daar zijn: aanhouding zonder verhoor, ongelijke betaling voor gelijk werk, het ontbreken van vrij en verplicht onderwijs voor allen, praktijk van discriminatie op grond van ras en kleur, gebrek aan zeggenschap in het beheer van het land en trekarbeid.

Vanuit de Nederlandse delegatie kwam onmiddellijk bijval. Een Nederlandse afgevaardigde kwam direct te spreken over de industrieën in Nederland die hier niet durven investeren, over de profetische taak van de kerk die sociale en politieke zaken niet uit de weg mag gaan. Vanuit de delegatie van de NGKerk in Zuid-Afrika kwam direct protest. De bekende Dr Vorster zei: we zijn bereid alles te bespreken maar niet hier want deze synode is geen forum. Wanneer wij spreken over de moeilijkheden in de Synodale kerken van Nederland, horen we onmiddellijk: U moet wachten, we zijn nog niet klaar met ons onderzoek maar wat Zuid-Afrika betreft springt U erin zonder de resultaten af te willen wachten van de door de Regering ingestelde commissie van onderzoek.

Het leek een hopeloze situatie. Twee onverzoenlijke standpunten door verschillende sprekers niet onverdienstelijk verdedigd. Ik moet eerlijk zeggen dat het onze Dopper-vrienden waren die door hun rustige en waardige optreden de vrede terugbrachten. Niet alleen bij deze gelegenheid maar ook bij andere zaken viel het op dat deze broeders — zonder enige politieke betrokkenheid — onvoorwaardelijk willen luisteren naar de Schrift. Een woordvoerder van hen zeide: misschien is de inhoud van de motie waar, maar dat kunnen we hier niet uitmaken in een

Pastorale notities

Stil zijn en wachten op de Here

Het is een verkeerde gedachte te menen, dat een Christen altijd wat moet doen. Stil zijn en wachten op de HERE wordt dan lijdelijk genoemd.

Dat zulk stil zijn en zulk wachten op de HERE ook een doen is, dikwijls lijnrecht tegen ons vleeslijk begeren ingaat, een grote mate van zelfverloochening vraagt en daarom bij het kind van God zijn geloof in een sterke spanning kan brengen, wordt dan geheel voorbij gezien.

En toch, hoe is de Heer Jezus Zelf ons in die weg voorgedaan. 'Die, als Hij gescholden werd, niet terugschold, en als Hij leed niet dreigde, maar het overgaf aan Hem die rechtvaardig oordeelt'. De Bijbel houdt ons voor om te doen wat onze hand vindt om te doen en dat met alle macht. Maar als de HERE ons, op welk terrein van het leven ook, de gelegenheid ontnemt om wat te doen, dan moeten we stil zijn en vertrouwen op de HERE.

Wie in zulke omstandigheden

zegt: er moet in elk geval wat gedaan worden: ieder doet wat en dus mag ik niet achterblijven; dan moet ik van twee kwaden toch maar het minst kwade kiezen, die toont daarin niet de HERE te kennen.

Toen het volk van Juda in politieke nood verkeerde omdat het Gods verbond en woorden verlaten had, en vijandige machten land en volk bedreigden, moest de profeet Jesaja de kinderen van het verbond waarschuwen, om toch niet bij de ene politiek (die van Egypte) hulp en steun te zoeken tegenover een nog gevaarlijker andere politiek (die van Assyrië), omdat er in de politiek toch wat gedaan moet worden. Maar dan luidt het advies, dat de profeet in de Naam van de HERE aan de koning en het volk van Juda geeft: Geen steun zoeken bij Egypte. U niet stellen onder bescherming van de Farao. 'Want alzo zegt de Heer HERE, die Heilige Israëls: door bekering en rust zoudt gij verlost worden, in stilheid en vertrouwen zou uw sterkte zijn, — maar gij hebt niet gewild' (Jesaja 30: 15). Laten we toch altijd de godvruchtige lijdzaamheid van de zondige lijdelijkheid blijven onderscheiden.

B. Telder, Bilthoven

half uur. Dan worden we een politieke drukgroep. Als er onrecht voor de Heere bestaat, moet het weg. We stellen voor dat we als kerken van Afrika op onze volgende streekconferentie in Potchefstroom aandacht geven aan alle problemen die tot onrust en ontevredenheid hebben bijgedragen. Maar niet oordelen zonder onderzoek. Na enig debat werd dit aangenomen. Met algemene stemmen. De vrede was teruggekeerd.

Achtergronden

We hebben boven gezien hoe de uiterste standpunten worden ingenomen aan de ene zijde door broeders van de blanke delegatie van de NGKerk in Zuid-Afrika, aan de andere zijde door zwarte broeders van de zendingskerken die voortgekomen zijn uit het werk van diezelfde NGKerk, bijgestaan door enkele delegatieleden van de Geref. Kerken in Nederland. De moederkerk — die ook zo genoemd wordt — wordt scherp aangevallen door de 3 dochterkerken te weten de Kleurlingkerk, de Bantoe kerk en de Indiëkerk. Voor de blanke moederkerk die kapitalen uitgegeven heeft voor zendingswerk en dat nog doet om de dochterkerken gaande te houden, is dat een verdrietige zaak, maar toch niet onbegrijpelijk. Met het zendingswerk is vervlochten een acculturatie-proces

waarin 3 fasen te onderscheiden zijn: a. een fase van wantrouwen, b. een fase van verwondering en imitatie en pogingen tot assimilatie, c. een fase van ethnische herleving die ernstige conflicten met zich meebrengt.¹⁾

Juist bij de verst ontwikkelde en best onderlegde vertegenwoordigers van deze dochterkerken vinden we sporen van deze derde fase. Natuurlijk boemerangt die weer terug naar de leden van de moederkerk die geërgerd over wat ze ondankbaarheid noemen, node nog geld schenken voor het onderhoud van de dochterkerken. Daarbij staan deze kerken onder politieke druk. Er wordt om hun gunst gedongen. Het viel mij op hoe overdreven vriendelijk en bijna onnatuurlijk joviaal enkele Nederlandse afgevaardigden zich gedroegen tegenover deze dochterkerken. Er is — zegt men van bevoegde zijde — pressie op deze dochterkerken uitgeoefend om zich van de moederkerk los te maken, met financiële garanties. Er lopen contacten tussen mensen van de dochterkerken en mannen van het Christelijk instituut van Beers Naudé. Een enkele maal tijdens de synodezittingen moest ik denken aan bijeenkomsten van de Verenigde Volken waar de stemmen van de landen de doorslag geven. Zo ook hier. Het gevolg is dat er gemanipuleerd

¹⁾ Dr C. J. Maritz in *Kontak en Kommunikasie*, Potchefstroom 1976, p. 75/76.

wordt. En dat is een conferentie van Gereformeerde Kerken onwaardig.

Er moet nog iets anders genoemd worden. De jonge kerken hebben intelligente, jonge predikanten. In een blanke kerk zouden deze jonge broeders de eerste jaren verondersteld worden hun mond te houden. Anders worden het al gauw onuitstaanbare dictatortjes; mocht zo'n broedertje zich toch laten gelden in een vergadering, dan worden er al gauw ironische opmerkingen gemaakt waaraan een goed verstaander genoeg heeft. Maar in de dochterkerken bestaat zo'n correctie niet. Integendeel, deze jonge broeders worden als het ware uitgelokt zich te laten horen want aan de oudere zwarte predikanten, meestal minder goed toegerust, zijn de standpunten van fase 3 vreemd. Het gevolg is dat deze jonge predikanten gevierde jongens worden die van vergadering tot vergadering lopen en al gauw vergeten waarom ze predikant zijn geworden. Wie de moed zou opbrengen om van deze zaken iets te zeggen zou al gauw voor racist worden uitgemak.

Daarom is het zo begrijpelijk dat er latente spanningen aanwezig zijn op zo'n synode tussen de jongere zwarte predikanten van de dochterkerk en de oudere blanke broeders van de moederkerk. Wie met politiek gekonkel eraan meewerkt om deze spanning te vergroten, maakt zich aan verachtelijk gedoe schuldig.

Gemeenschappelijke erediensten en gemengde huwelijken

Over beide onderwerpen wordt van synode tot synode gesproken. En men begrijpt dat beide zaken van groot belang zijn in Zuid-Afrika waar traditioneel elk volk zijn eigen erediensten kent, soms met de stilzwijgende maar niet wettelijk gesteunde veronderstelling dat zwarten niet welkom zijn in blanke erediensten. En waar de staat huwelijken tussen blank en zwart verbiedt. Ik geloof dat in beide zaken Bijbels gesproken is in Kaapstad. Wat gemeenschappelijke erediensten betreft is uitgesproken dat de eenheid van de kerk als lichaam van Christus erkend moet worden. Het kan zijn dat taal- en cultuurverschillen aparte erediensten aanbevelenswaardig maken in welk geval het onwijs is om een kunstmatige eenheid te forceren. Waar verschillende kerken voor verschillende inheemse groepen bestaan, mag niemand van gemeenschappelijke aanbidding worden buitengesloten op grond van ras of huidskleur.

Wat huwelijken tussen mensen van verschillende rassen betreft werd vastgesteld dat de Heilige Schrift geen uitspraken doet over dergelijke huwelijken. Er zijn geen Bijbelse gronden aan te voeren die

op een verbod van dergelijke huwelijken uitlopen. In de praktijk — zo wordt verder gezegd — zal rekening moeten worden gehouden met de rol die godsdienstige, culturele en ethnische verschillen

bij de keuze van een huwelijks-partner spelen maar kerk en staat moeten er zich van onthouden de vrije keuze van een huwelijks-partner te beperken op grond van ras of kleur.

M. COENRAADS — DRONTEN

Dan is je ruitje beslagen (5)

Ad III.2. Het geloof is uit het gehoor. Zou je bij een catechisatie dan toch gebruik mogen maken van audio-visuele media? Zou het goed zijn een film te vertonen, een diaserie, of een video-opname?

o—o

Wanneer we onze gedachten laten gaan over audio-visuele leermiddelen, bevinden we ons binnen het kader van leermiddelen in het algemeen. We willen daarom eerst enige opmerkingen maken over de hantering van leermiddelen in het algemeen, om daarna nader in te gaan op het verschijnsel van audio-visuele leermiddelen.

o—o

We dienen vooral te bedenken dat een leermiddel niet beoordeeld kan worden los van de didaktische situatie waarin het een rol speelt. Het leermiddel mogen we niet losrukken uit het onderwijs- en leerproces, waarvan het een deel uitmaakt. Er is veel voor te zeggen om ook de hantering van een leermiddel te beschouwen als een facet van een pedagogische handeling. Het wezenlijke van het leermiddel ligt in zijn instrumenteel karakter, in zijn hulpmiddel zijn in het proces van het onderwijzen. Het zal duidelijk zijn dat de leermiddelen niet alle op hetzelfde niveau staan, wat betreft hun instrumentele bijdrage. Zo is een boek een meer onmiddellijk instrument dan het bord, omdat een boek het gedrukte woord zelf direct geeft en uitgebreider is dan het bord. Uit de bepaling van het leermiddel als een instrument dat kan (!) worden ingeschakeld, kunnen enige conclusies getrokken worden:

1. Het leermiddel is geen autonoom iets, maar staat en valt met de wijze waarop het wordt ingeschakeld in het leerproces.

2. Als we het verschijnsel audio-visuele leermiddelen bezien, kan iedereen vaststellen dat de moderne communicatiemedia in het onderwijs hun intrede doen. Televisie, film, geluidsbanden, transparanten enzovoorts worden voor vele doeleinden in het onderwijs aangewend. Het gevaar van verzelfstandiging is bij deze moderne leermiddelen reëel, omdat ze niet gegroeid zijn uit de didaktische situatie, maar buiten het onderwijs zijn ontstaan. Wanneer men zo het belangrijke principe van de aanschouwelijkheid uit zijn verband ruikt en boven alles gaat stellen, dan is men geneigd om de leermiddelen omwille van deze aanschouwelijkheid als een doel op zichzelf te stellen. Een auteur als W. Janssen heeft aangetoond dat de moderne media vaak op incidentele, onsystematische wijze worden gebruikt. Men redeneert: de middelen bestaan, dus men moet er gebruik van maken. Een juiste vraagstelling is echter: welke aspecten in het onderwijs-leerproces — met name ook welke belangrijke vernieuwingsaspecten — komen beter of eindelijk eens tot hun recht bij het inschakelen van technische media? Janssen zegt dan: „Zo maken de autonome functies der media plaats voor integrale functies.”

3. Vooral sinds de invoering van audio-visuele middelen klinkt de vraag of een leerkracht niet geheel vervangen kan worden door deze media. Zou je niet een hele jaargang catechisatie-onderwijs kunnen opslaan in filmdozen, tapecassettes en werkboeken? Of zou de servering van deze didaktische blikgerechten zwaar op de maag gaan liggen? We zijn ervan overtuigd, dat zelfs het beste leermiddel de docent niet mag vervangen. Daarenboven is een docent zelf verantwoordelijk voor hetgeen met een leermiddel gebeurt, omdat hij het leermiddel zelf heeft gekozen en vooral omdat hij (!) tenslotte het leerproces moet leiden. Het leermiddel mag geen despotische macht gaan uitoefenen. „Een ieder weet”, aldus Lantveld, „dat een docent zelf het

mooiste onderwijsmiddel nog van persoonlijke aanvullingen, notities, tussenwerpsels, toevoegingen, post-scripta en veranderingen voorziet.” Elke vertechnering namelijk van het onderwijs is een verarming van de menselijke verhoudingen. Daaruit mag men echter niet besluiten dat het invoeren van de moderne media automatisch het onderwijs een onpersoonlijk karakter zou geven. Een technische uitrusting maakt docent en student niet noodzakelijk tot robotten! Juist omdat de instructieve rol van de docent door verschillende media op een veel doelmatiger, indringender, afwisselender en directer wijze wordt overgenomen, kan de pedagogische taak van een docent beter tot zijn recht komen. Er komt tijd, ruimte en energie vrij om deze taak uit te oefenen. Hij wordt in deze situatie de zo gewenste menselijke factor in het geheel. Hij wordt de stimulator, de intermedator. Daarnaast zou een leerling in de technologische onderwijssituatie wel eens betere kansen kunnen krijgen om zijn aanleg te ontplooien, zijn kundigheid te verbeteren en zijn kennis te vergroten.

o—o

We onderscheiden: 1. auditieve media, 2. visuele media en 3. audio-visuele media. Bij de auditieve media kunnen we noemen het gesproken woord, de platenspeler, de band/cassetterecorder en de radio. Visuele media zijn o.a. het schoolbord (flanel, folieflanel, nylonkit, magnetisch), prikbord, flip-over, wandplaat, wandkrant, stempel, model, maquette, episcope, diaprojektor, overheadprojektor en filmprojektor (16 mm, 8 mm). De audio-visuele media worden ondermeer gevormd door de 16 mm geluidsprojektor, de 8 mm geluids-filmprojektor, de videorecorder en de diaprojektor (diaklankbeeld).

o—o

Binnen de Reformatie wordt de weg der middelen doorgaans met overtuiging bewandeld. Binnen het catechisatie-onderwijs zou men misschien wat vaker de weg der leermiddelen kunnen betreden.

Aanbevolen literatuur:

1. Janssen, W. P., *Onderwijstechnologie*, Musses, Purmerend.
2. Janssen, W. P., *Moderne onderwijsmiddelen in de praktijk*, Bosch en Keuning, Baarn.
3. W. Degrootte, *Het leermiddel in de didaktische situatie*, Tijdschrift voor opvoedkunde, jrg. 14, nr. 1, 1968-69.

H. J. JAGER — KAMPEN

Zo was het

Enkele jaren praatte ik voor bejaarden in Kampen via de kerktelefoon, over verleden en heden. Hier een eerste praatje uit 't begin van 1974.

De eerste preek, die ik na m'n schorsing in een oud lokaaltje heb gehouden was over Hebr. 12:1 en 2, waarvan de hoofdzaak is: We hebben een wolk van geloofsgetuigen om ons liggen. We lopen in de loopbaan. We moeten afleggen de last der zonde en met volharding onze levensloop voortzetten. Daarbij ons oog richten op Jezus, de enige Leidsman. En niet achterom zien, maar vooruit. Naar de vreugde, die ons wacht, zoals Jezus ook gedaan heeft. Hij heeft het kruis op zich genomen en zo moeten wij ook Hem volgen. De schade en smaad, die mensen ons aandoen, wegen lang niet op tegen de blijdschap, die we te wachten hebben.

Ik heb de preken van toen niet bewaard. Wel weet ik nog, dat ik de tweede zondag heb gepreikt over Marcus 10:29-31, waar de Here Jezus tot z'n discipelen zeide: „Voorwaar Ik zeg u, er is niemand, die huis of broeders of zusters of moeder of vader of kinderen of akkers heeft prijsgegeven om Mij en om het Evangelie, of hij ontvangt 100-voudig terug: nu, in deze tijd, huizen en broeders en zusters en moeders en kinderen en akkers, met vervolgingen, en in de toekomstige eeuw het eeuwige leven”.

Natuurlijk wilde ik met deze tekst niet zeggen, dat wij net als Petrus alles hadden moeten verlaten. Evenmin wou ik wat wij ondervonden vergelijken met de vervolgingen waarvan de Here Jezus sprak. Maar ik wilde de gemeente en mijzelf wel voorhouden, dat wanneer we de wil des HEREN deden we niets te vrezen hadden. Maar dat de HERE

ons 't dubbele zou weergeven van wat wij zouden achterlaten. Voor sommigen was het inderdaad een bezwaarlijke stap: er waren er, die heel de familie, vader en moeder en broers en zusters tegen zich kregen. Er zijn vriendschappen verbroken en familiebanden verscheurd in de dagen der vrijmaking. Het zou ons ook wel in de portemonnaie te merken zijn. Maar geen nood: de HERE zou wel voor ons zorgen en maken dat we vrienden en broers en zusters terugkregen.

We verlieten een mooie kerk, waar we trots op waren en kwamen terecht in een onooglijk lokaal. Ik moest een paar maanden later verhuizen van een grote pastorie naar een veel kleiner huis. Ik herinner mij, dat een vrouw, die Hervormd was, tegen me zei: Och, lieve stumper, moet je nu in zulk een klein huis wonen? Dat was overdreven, maar groot was het huis niet. Verder werden vriendschappen verbroken. M'n collega's die mij geschorst hadden kwamen niet meer aan de pastorie en ik niet bij hen. Niet dat we elkander haatten, maar er kwam toch verwijdering. En in de portemonnaie konden we het zeker merken. En nu herinner ik mij een verhaal, dat ik in m'n eerste gemeente hoorde: In de dagen van de Doleantie of enige jaren daarna, was er een hervormde jongen, die verkering kreeg met een „dolerend” meisje. De ouders van de jonge man waren er fel tegen, dat hij gereformeerd zou worden. Maar hun argumenten maakten geen indruk. Toen zei de vader tegen z'n zoon: Het zal je zeker een koe per jaar kosten!

Ik heb die man, die gereformeerd werd, gekend. Maar zijn stallen waren even vol als die van z'n broers, die hervormd waren gebleven!

Nu, wij verlieten veel, maar kregen meer terug. M'n collega's kenden mij niet meer, maar ik werd bevriend met ds Holwerda en Veenhof en anderen. Ik kreeg vrienden en broeders weer. We werden wat smadelijk art. 31-ers genoemd. Ofschoon niemand wist, wat er in art. 31 stond.

Maar er lag in de ogen van de synodale broeders iets minachtends. Tegenover die grote menigte waren wij maar een armzalig troepje. Bovendien maakten de rijken zich bijna niet vrij. In Groningen was het een bekend gezegde: „Het kapitaal blijft synodaal”. Zo was het ook in Voorthuizen. Maar wij hadden het onderling heel goed. De gemeenschap der heiligen, der gelovigen, was sterker dan vroeger.

In de week na de eerste zondag dat ik preekte hielden we een vergadering ter voorlichting. Ik heb toen uiteengezet waarom ik niet anders kon, dan ik gedaan had. Ds Van den Born heeft ook nog gesproken. Ik ben niet fel van leer getrokken tegen de synodale broeders. Ik heb hen niet beschuldigd, dat zij „broedermoord” hadden begaan. Zulke

M. R. VAN DEN BERG — LEIDEN

JEREMIA

Profetes

Neemt u maar gerust aan, dat dit in Jeruzalem het nodige opzien gebaard heeft. De hogepriester en een aantal hovelingen gaan naar de nieuwe wijk van Jeruzalem en daar gaan ze het huis van Hulda, de profetes, binnen. Iedereen in Jeruzalem wist dat zij profetes was en daar woonde.

U moet u dat even scherp voor de geest halen. De hogepriester gaat een profetes raadplegen om van haar te weten te komen wat Jahweh te zeggen heeft. Hulda was een vrouw die bepaald niet tot de upper-ten van Jeruzalem behoorde. Haar man was magazijnmeester van de afdeling priestergewaden. Dat was heus geen top-functie. Dat de hogepriester haar ging raadplegen lag op een dergelijk niveau als wanneer de paus advies ging halen bij een van de schoonmaaksters van de Sint Pieter, ergens in een torenflatje in een nieuwe wijk van Rome. Reken maar dat dat met vette koppen in de krant zou staan.

Zo gaat deze deftige deputatie, geleid door de hogepriester, naar Hulda, een vrouw, een vrouwelijke ambtsdrager. Dat is iets waar wij, tengevolge van onze traditie, gemakkelijk overheen lezen. We schenken er nauwelijks aandacht aan. Maar toch is het goed te proberen hier fris naar de Schrift te luisteren.

Er is hier — en dat nog wel in het Oude Testament, d.w.z. in een tijd waarin vrouwen bepaald niet voorop liepen en waarin Paulus nog niet had kunnen schrijven dat er in Christus geen onderscheid is tussen mannelijk en vrouwelijk — sprake van een vrouwelijke ambtsdrager. En dan niet in de diaconale sfeer of iets dergelijks, maar in verband met de bediening van Gods Woord.

Hulda is een vrouwelijke bedienares van Gods Woord. We moeten het maar eens goed tot ons laten doordringen dat daar in het Oude Testament al ruimte voor is.

We moeten niet meteen klaar staan met de opmerking: volgens onze traditie is daar bij ons geen plaats voor. We moeten gewoon dit bijbelse feit maar eens op ons laten inwerken. Als we dat niet doen, leren we de bijbel op dit punt nooit fris lezen. Dan wordt alles wat we daarover lezen onmiddellijk dichtgesneeuwd door onze tradities en overleveringen. Dan wordt de bijbel voor ons een

boek dat ons niets meer te zeggen heeft, omdat we het allemaal al wel weten.

Niet bij de pakken neerzitten

Wat Hulda namens de HERE te vertellen heeft, bevestigt de angstige vermoedens van Josia. Jahweh is inderdaad vertoornd op zijn volk. Het oordeel zal over Juda en Jeruzalem komen vanwege het verlaten van Jahweh. Maar Josia zelf zal dat oordeel nog niet meemaken.

Er zouden heel wat mensen zijn, die na een dergelijke aanzegging zouden zeggen: Als het dan toch hopeloos en uitzichtloos is, heeft het ook geen zin meer te proberen het roer nog om te gooien en nog te vechten voor een ommekeer. Dan kan ik net zo goed het bijltje erbij neergooien en me verder alleen nog met mezelf bezig houden. Als Josia zo gereageerd had en gedacht had: er is niets meer aan te doen laat de boel maar waaien, dan zou hij daarmee hebben laten merken, dat het hem primair te doen was om zijn eigen lijfsbehoud en voorspoed in plaats van om God zelf.

Zulke mensen zijn er heel wat. Als puntje bij paaltje komt, zijn ze niet zozeer geïnteresseerd in God als wel in zichzelf.

Eigenlijk laat God hun koud. Christus is voor hen alleen maar middel om er zelf beter van te worden en voordeel van te hebben. Zodra ze dat voordeel niet meer zien zitten, laten ze God vallen en zijn ze niet meer geïnteresseerd in wat Hij zegt.

Nu is het zonder meer waar dat God liefhebben en Christus volgen een enorm voordeel oplevert: het eeuwige leven. Dat mag je blij maken. Je mag dat geweldig vinden en er naar uitzien. Maar wanneer het ons alleen maar daarom zou gaan en er bij ons niets te vinden zou zijn van een volgen van Christus terwille van Hemzelf, omdat we van Hem houden en Hem liefhebben, is er toch iets fout.

Bij Josia was dat niet zo. Hij kreeg te horen: het oordeel van Jahweh komt over Juda en Jeruzalem. Maar dat bracht hem er niet toe te denken: dan heeft het ook geen zin meer het gevonden wetboek van Jahweh in praktijk te brengen. Integendeel. Hij had Jahweh lief met heel zijn hart. Daarom wilde hij ook doen wat in het wetboek was voorgeschreven. Hij had Jahweh altijd al liefgehad en Hem van jongsaf gezocht. Daarom wil hij ook nu zijn wet naleven. Of er nu een oordeel komt of geen oordeel, is voor hem geen criterium. Wat bij hem de doorslag geeft, is de vraag: Wat wil de HERE dat we doen zullen?

uitdrukkingen werden in de vrijmakingstijd wel gebruikt, maar ik vond dat te kras. Ik weet natuurlijk niet, of die voorlichting wel veel heeft opgeleverd. Sommigen vonden de kwestie niet de moeite waard om zich druk over te maken. Waarop ik vroeg, waarom de kerkeraad, op voorgang van de synode, het dan zo belangrijk vond, dat hij mij verbod het Evangelie te verkondigen. Ja, dat vonden zij ook wel niet goed, maar ze bleven toch maar zitten waar ze zaten. Er was één die zei: Ik heb vanaf 1927 op dit plaatsje in de nieuwe kerk gezeten en die plaats wil ik houden! De grote meerderheid van de 1350 zielen liet zich door de kerkeraad of door de familie leiden. Vooral de familieband was sterk. Als meer dan de helft met mij was meegegaan, had ik 95% meegekregen. Maar goed, dat dit niet gebeurd is, want dan was alles bij het oude gebleven. En ik ben van mening, dat er heel wat moest veranderen. Er was bij de meerderheid, denk ik, veel lauwerheid en traagheid en blijven bij de traditie: het was altijd al zo geweest en het moest maar zo blijven. Er waren ook wel, die de zaak praktisch bekeken naar ze zeiden: hoeveel gingen er mee? De minderheid? Nu, dan gingen zij niet mee, want die stap kon hun wel eens klanten kosten! Na afloop van de vergadering ging een broeder mee naar de pastorie en hij vond, dat ik veel te slap had gesproken. Ik had feller van mij af moeten bijten. Ik had het werk van de synode en de kerkeraad als diavels moeten kenmerken. Ik was het met die broeder niet eens. De Here Jezus heeft gezegd: „Leert van Mij, dat ik zachtmoedig ben en nederig van hart en gij zult rust vinden voor uw zielen.”

Ik heb op die vergadering gevraagd, dat degenen, die mij niet mee wilden schorsen, maar mij als dienaar van het Evangelie bleven erkennen, een ogenblik te blijven. Aanvankelijk bleek, dat een 25 gezinnen, een 150 zielen mij bleven erkennen.

In diezelfde week hielden we de eerste gemeentevergadering zal ik maar zeggen. Toen werden enkele ouderlingen en diakenen gekozen. En ook een zogenaamde Commissie van Beheer. Die de financiën zou regelen.

Een van de gekozenen stond op en zei: Broeders en zusters, ik stel u voor, dat de dominee hetzelfde tractement zal houden. Ik meen, dat m'n tractement f 3.600,— bedrøeg.

Ik heb toen gezegd: Broeders en zusters, we vormen samen 25 of 26 gezinnen. Nu, 25 gezinnen kunnen, als ze het willen er best een 26e bij onderhouden. Dat kan misschien niet in geld, maar dan wel in natura. Beloofd nu maar niet te veel, dat jullie mogelijk niet kunt waar maken. Het bleek, dat men inderdaad die f 3.600,— wel kon bij mekaar krijgen. En bovendien vrij wonen. We kregen van sommigen buiten de vrijgemaakte kerk veel medewerking. De eigenaar van het lokaal maakte zich niet vrij, maar het lokaal kregen we gratis. Een enkele broeder of zuster, die bleef-bij-het-oude zal ik maar zeggen, gaf door bemiddeling van een vrijgemaakte kennis geregeld een bijdrage. Een ouderling, die mij mee geschorst had, zei tegen een kennis: „Als er gebrek in de pastorie komt, zeg het mij dan, dan zal ik wel zorgen dat daarin wordt voorzien.” Dat is niet nodig geweest. We hebben in geen ding gebrek geleden. We hadden bij de oude pastorie een grote tuin, die ruimschoots alles opbracht wat we aan groente en fruit nodig hadden. We kregen later een kleine pastorie toegewezen — de burgerlijke autoriteiten waren ons zeer welgezin — met een klein stukje tuingrond. Maar de gemeenteleden zorgden voor fruit enz., zodat we bijna niet konden merken, dat we de grote tuin niet meer hadden. Zo zorgde de HERE voor ons. Door middel van de kleine gemeente en enkele anderen.

De grote „men” begreep niet, hoe dit mogelijk was. Dat bleek mij uit een opmerking van een synodale broeder. Het was meen ik in 1948, toen ik pas benoemd was als docent aan de School hier. Ik stond op een bus te wachten, toen een broeder van de niet-vrijgemaakte kerk op mij kwam toelopen. Die broeder was wat eigenaardig. Een heel best mannetje, maar wat kinderlijk en vreemd. Nu zeggen kinderen en dronkaards, naar men zegt, altijd de waarheid. Nu, deze broeder was allerm minst een dronkaard, maar wel wat kinderlijk. En hij zei wat anderen ongetwijfeld dachten. Hij zei: „Gelukkig, dat u benoemd is in Kampen. Wel gefeliciteerd. Maar mag ik u eens wat vragen?” Ik zei: „Vragen is vrij en het weigeren er bij.” Toen kwam hij heel bedeesd met z'n vraag voor de dag: „Dominee, wie heeft u totnogtoe onderhouden met uw gezin?” Ik antwoordde niet direkt, maar stelde een vraag aan hem: „Wie denkt u, dat ons onderhouden heeft?” „Wel,” was z'n antwoord, „men” zegt, dat voor uw tractement gezorgd wordt door een groothandelaar in kolen, die in Rotterdam woont.”

Hoe men ter wereld daarbij kwam is mij tot vandaag een raadsel. Maar in elk geval was mij duidelijk, dat velen dachten: „Dat kleine groepje kan natuurlijk nooit dat gezin onderhouden.” Ik heb toen tegen die broeder gezegd: „Uiteindelijk is het de HERE, die voor ons gezorgd heeft, maar door middel van de kleine gemeente, die mij niet in de steek gelaten heeft.” Hij lichtte z'n bolhoedje op, groette mij vriendelijk en mompelde: „Wel verbazend, wel verbazend, hoe is dat mogelijk.”

Tot de volgende keer.

C. VEENHOF — KAMPEN

Over waarheid en leugen (2 - slot)

Ds De Vries heeft nog een onwaarheid in mijn schrijven ontdekt.

Ik citeer hem weer letterlijk:

„Het is niet de eerste maal dat het geheugen prof. Veenhof parten speelt: hij heeft een paar jaar geleden in 'Opbouw' geschreven dat de synode van Rotterdam-Delfshaven hem niet meer in aanmerking liet komen voor de benoeming in een deputaatschap waarvan hij al jarenlang lid en voorzitter was geweest; de synode zou hem hebben gepasseerd.

Prof. J. Kamphuis heeft toen met citaten uit de acta van Delfshaven onweerlegbaar aangetoond dat prof. Veenhof zich vergiste: in de lijst van benoemde deputaten komt ook zijn naam voor.

Nu is een geheugenfout van een 70-jarige niet zo erg. Maar na het door prof. Kamphuis gepubliceerde bewijs dat prof. Veenhof zich vergiste, heeft deze zich niet gehaast zijn fout te herstellen, maar er het zwijgen aan toegedaan.

Nu kan iemand volkomen te goeder trouw een geheugenfout maken — dan is het wel een onwaarheid maar geen leugen — maar, als hij daarna z'n fout niet herstelt, wordt het een leugen. Zie hoe Zondag 43 van de H. Katechismus daarover oordeelt.”

Wat deze kwestie betreft moet ik schuld belijden. De synode van Delfshaven heeft mij, dat bleek mij uit het controleren van de acta, niet uit de verschillende deputaatschappen gestoten. Dat heeft de volgende synode, die van Amersfoort gedaan!

Dat prof. Kamphuis over die zaak geschreven had wist ik niet. Zijn artikel daarover is mij niet onder ogen gekomen. Anders zou ik uiteraard die zaak reeds eerder hebben gecorrigeerd.

Toen ik het artikel van ds De Vries gelezen had dacht ik aan een geestige opmerking van mijn diep betreunde vriend Gerrit Visee.

Deze zei eens dit: Er wordt in de vrijgemaakte wereld soms op deze wijze gepolemiseerd: Veronderstel eens dat er op een zondag, 's morgens om tien uur een moord plaatsvindt in de Oudestraat en een journalist schrijft een verslag daarover en zegt daarin dat er op die zondag om negen uur een moord in de Oudestraat plaats vond. Dan zijn er sommige polemisten die verontwaardigd zeggen: Wat is die journalist een leugenaar! Op die zondag om negen uur vond er absoluut geen moord plaats — alle mensen die op dat uur in de Oudestraat liepen kunnen dat getuigen!

☆☆☆

Bladerend in de Acta van die synode van Amersfoort — het is een boek van liefst 541 grote pagina's — vond ik nog een belangwekkend fragment. Ik laat dat hier volgen. Het is te vinden op pag. 7.

„En de nood aan de Hogeschool der kerken was toch tastbaar. Niet enkel moest prof. dr H. J. Jager ontslag vragen uit de actieve dienst als hoogleraar in de Nieuwtestamentische vakken met ingang van de cursus 1966/67 en hebben deputaten-curatoren, overeenkomstig art. 6 van hun instructie, dit ontslag verleend en wel „eervol en onder betuiging van dank voor het gegeven onderwijs”; maar

ten gevolge van de langdurige ziekte van prof. Jager is in het bijzonder onderwijs onregelmatig geweest.”

En op pag. 12 vond ik het volgende:

„Thans is ook prof. dr H. J. Jager ter vergadering aanwezig, die eveneens zijn instemming met de belijdenis betuigt. Hij wordt door de praeses hartelijk welkom geheten.

Het doet ons leed, aldus drs Deddens, dat u nu reeds uw werk om gezondheidsredenen moet neerleggen. Het is 18 jaar geleden dat ook een Amersfoortse synode u tot hoogleraar benoemde. Onze synode vandaag dankt de Here hartelijk voor wat u als professor voor de kerken hebt betekend. U hebt in Gods kracht mogen werken. In den beginne hebt u laten zien wat Johannes 3 betekent voor de wetenschap. Wij weten dat u zelf in deze geest uw werk verricht hebt. Het is onze bede, dat de Here u doe staan in de zekerheid des geloofs (waarover u in uw proefschrift gehandeld hebt) en dat u nóg vruchten moogt dragen voor het koninkrijk Gods. De Here schenke u bij de voortduur genade en sterkte.”

Twee jaar nadat deze woorden werden gesproken — terwijl prof. Jager in niets veranderd was — werd het bovenvermelde vonnis over hem uitgesproken!

☆☆☆

Ik wil ten slotte nog een paar opmerkingen maken.

In de eerste plaats deze: Toen ik candidaat in de theologie was geworden werd ik gefeliciteerd door prof. dr A. Noordzij. Ik had veel contact met hem gehad in mijn studententijd. Hij woonde ook vlak bij ons. Hij zei mij toen: „Veenhof, ik wil je nu iets zeggen dat je nooit vergeten moet. Dat is dit: de kerk is Gods zaak, want er is daarin altijd zoveel ongerechtigheid openbaar geworden dat, als ze een zaak van mensen was geweest, ze reeds lang zou zijn ondergaan.” Ik begreep die woorden toen niet. Vooral na 1944 en 1969 heb ik deze woorden leren verstaan. Ze hebben mij dikwijls zeer vertroost en kracht gegeven verder te gaan.

De tweede opmerking is deze, dat ondanks alles wat er gebeurd is, wat mij betreft, morgen hereniging met de binnenvetrande kerken kan plaats vinden! Maar dan zó dat ze ons „nemen” zoals we zijn! En er hoeven daarvoor geen schuldbelijdenissen te worden afgelegd, rapporten opgesteld en verklaringen afgegeven.

De derde opmerking is, dat het vanzelf spreekt dat ds De Vries die zo sterk pleit voor waarheid in de pers zijn lezers in kennis zal stellen van wat ik heb geschreven.

Bent U nog niet in het bezit van de Hulp bij Bijbelstudie over het boek DANIEL van de hand van ds W. G. Visser?

Bestellingen kunt U doen door een bedrag over te maken op giro nr. 755663 t.n.v. G. de Kruijff, Waterhoenlaan 60, Zeist volgens de hier volgende opgaven: 1 ex. f 2,50, 5 ex. f 11,75, 10 ex. f 23,—, 25 ex. f 68,—, exclusief portokosten.

De verschuldigde portokosten zijn voor 1 ex. f 1,20, t.m. 3 ex. f 1,70, t.m. 6 ex. f 2,75, t.m. 12 ex. f 4,—, t.m. 24 ex. f 5,—.

De voorraad is beperkt Voor deze prijs is het onmogelijk om een herdruk te laten verschijnen!

C. VEENHOF — KAMPEN

Persschouw

„Veertig eeuwen van tevoren”

Er wordt in onze dagen veel gesproken over de schepping, de zondeval, de zondvloed en nog veel meer uit de oertijd. Het leek me goed en profijtelijk zo af en toe eens wat door te geven van wat „bijbelgetrouwe” geleerden, mannen die niet aangetast zijn door de zonde van de „verwetenschappelijking” van de geloofskennis en de theologie daarover lezen. Dezer dagen in oude kranten snuffelend vond ik een artikeltje van prof. — toen nog ds — Schilder. Het is uit „De Bazuin” van 2 juni 1923.

„Veertig eeuwen van te voren”, zingt nog steeds op Kerstfeest de juichende kinderschaar, en alle zondagsschoolpoëten zingen het haar voor en elkander na. Om deze (en andere) redenen is het meer dan een afgetrokken-wetenschappelijk belang, aan de gedachtenwereld der lezers over te geven wat dr J. C. de Moor schrijft in de Utrechtse Kerkbode. Ik ben zeker van de belangstelling van zeer veel lezers:

De volgende vraag kwam in: „Sinds het vinden van het graf van Toet-Ankh-Amen wordt er zeer veel geschreven over Egypte, en zoo nu en dan treffen we daarbij passages aan, die ons Christenen, die nog immer wenschen vast te houden aan de 4000-jarige tijdrekening van de schepping tot Christus, pijnlijk aandoen. O.m. in de *Haagsche Post* d.d. 24 maart in een artikel van Van oss:

‘Zes duizend jaar lang, naar wij zeker en naar wij gerust mogen aannemen, nog veel verder terug in de oudheid, deinde allerlei groot gebeuren over het rijke land. Koning Menis, die ongeveer

40 eeuwen voor Christus’ geboorte de eerste dynastie stichtte was al een machtig vorst, die heerschte over een groot rijk; en groote rijken ontstaan nooit over nacht.’

Uit het artikel van Van Oss „Naar Jerusaleem”:

‘... Een bijzonder gehard, schilderachtig slag menschen, dat zichzelf bleef gedurende misschien wel honderd eeuwen, met eigen hoedanigheden, enkele slechte ongetwijfeld maar vele ervan groote en oude deugden, zooals gastvrijheid, moed...

Nu is mijn vraag: wat zeggen van zulke uitspraken de Christelijke Egyptologen? Lion Chachet in zijn boek „Het Land mijner Vaders” maakt zich er wel een beetje zeer gemakkelijk af door te beweren (pag. 119), dat ook de Egyptologen onder elkander tot een somma van 2000-3000 jaren oneens zijn. Maar hierin zijn zij het wel eens dat reeds 4000 jaar vóór Christus Egypte reeds een machtig land was.”

Om deze vraag te beantwoorden, riep ik de hulp van prof. dr C. van Gelderen in, die mij verwees naar zijn referaat over „Een belangrijke ontdekking in Sinai” op den Universiteitsdag te Dordrecht 1913, later opgenomen in het *Gereformeerd Theologisch Tijdschrift*. Daarin heeft hij o.a. gezegd: „Meer dan duizend jaar voordat Mozes werd geboren, waren Egyptische koningen naar het schiereiland Sinai getrokken en hadden de woestijnbewoners aan zich onderworpen. Misschien zal men hiertegen aanvoeren, dat er tusschen den zondvloed en de geboorte van Mozes minder dan duizend jaren verlopen zijn. Volgens de bijbelsche chronologie, zooals men die gewoonlijk betekent, is dit inderdaad het geval. Ik ben er echter ten stelligste van overtuigd, dat de berekening niet te handhaven is. De oudste historische op-schriften uit Babylonië en Egypte zijn, ook bij de allermatigste berekening, veel meer dan duizend jaar vóór de geboorte van Mozes opgesteld. De moeilijkheid laat zich m.i. het gemakkelijkst oplossen, wanneer men aanneemt, dat er in Gen. 11:10-26 vele geslachten zijn oversprongen. Vergelijk ook Matth. 1:8, waar drie koningen van Juda overgeslagen zijn.”

Verder was Z. H. G. zoo vriendelijk mij te schrijven:

„Aan de periode van 4000 jaar tusschen de schepping en Christus moeten we niet vasthouden, want ze is onhoudbaar. De grootste moeilijkheid zit niet in het jaartal voor de schepping 4000 v. C.) en de Egyptologen zijn het er ook volstrekt niet over eens, dat Egypte reeds 4000 v. C. een machtig land was. Er zijn er wel, die koning Menis pas circa 2800 v. C. stellen. Maar de groote moeilijkheid zit hierin, dat volgens de traditionele opvatting der Bijbelsche chronologie de zondvloed pas heeft plaats gehad circa 2350 v. C. Nu ben ik sedert jaren vast overtuigd, dat de oudste historische op-schriften uit Babylonië op zijn allerlaatst circa 2800 v. C. te stellen zijn. Over de Egyptische kan ik niet zoo zelfstandig oordeelen, doch ook daar is de allermatigste berekening 2800. En op dit tijdstip bevinden we ons niet slechts na den zondvloed maar zelfs na de spraakverwarring. Dat de zondvloed vroeger dan 2350 moet hebben plaats gehad is door mij reeds uitgesproken in het *Geref. Theol. Tijdschrift*, sept. 1913, bladz. 175-176. Hoe dit te rijmen is met de Bijbelsche gegevens, heb ik daar ook in het kort aangeduid. Wanneer nu de zondvloed vroeger gesteld moet worden dan 2350, zoo spreekt het vanzelf, dat de schepping ook vroeger moet gesteld dan 4000. En daar is niets tegen, want deze 4000 jaar berust op menselijke berekening en wordt nergens in de H. Schrift uitdrukkelijk opgegeven.”

Deze inlichtingen moegen den vrager bevredigen en met mij tot dankbaarheid aan prof. Van Gelderen verplichten.”

Er was eens een theoloog, volgens de Chr. Encyclopaedie (eerste druk) „een warm christen, een edele patriot, een kerkelijk man, een echte evangelieprediker, een grondig geleerde”, James Ussher, die volgens een bekende „legpuzel-theologie” zeker wist dat de schepping der wereld 4004 jaar vóór Christus had plaats gevonden.

Of hij dat als „goddelijke waarheid” verkondigde weet ik niet. Maar hij heeft het wel beweerd en geleerd.

De man heeft te véél willen weten! En daardoor de bijbel laten buikspreken.

Dat is een kwalijke zaak.

En ook een vorm van „verwetenschappelijking” van de theologie!

Van de Zending

‘Vader is weer terug’

(Soemba-Borneo 98)

De eerste brief van ds Goossens, na terugkeer op Soemba geschreven, tekent de typisch-andere situatie, die we daar aantreffen. Heel anders dan in Nederland. Na een voorspoedige reis arriveerden zij op 18 juli jl. in Waingapoe. Die reis was onderbroken in Singapore, om daar nog verschillende inkopen te kunnen doen. Daarna Djakarta, waar de Toyota-jeep is gekocht. Met deze auto is de familie naar Soerabaja gereden en vandaar per vliegtuig, via Bali, naar hun eigen eiland vertrokken.

Een groot gedeelte van de gemeente van Waingapu was naar het vliegveld gekomen om ons te verwelkomen, zo schrijft ds Goossens. Het was allemaal bijzonder hartelijk en verkwikkend.

Maar tegelijk kwamen ook weer vele moeilijkheden naar voren en een van de gemeenteleden drukte dat zo uit: ‘wat zijn de kinderen blij, dat Vader weer terug is, want zij zijn echt niet tegen alle moeilijkheden opgewassen’. Er was o.a. een aanslag gepleegd op verschillende terreinen, ook op dat te Parai Puluhamu. Anderen hadden van de overheid min of meer toestemming gekregen er stukken van de gebruiken. Maar na enig heen en weer gepraat bij die overheidsinstanties schijnt alles weer in orde te komen. Ds Goossens meende te kunnen zeggen: ‘de kinderen zijn genoeg volwassen, maar zij blijken niet helemaal te zijn opgewassen tegen rechtsverkrachting van bepaalde corrupte figuren’. In zulke omstandigheden is een ‘Vader-figuur’ denkbaar, meer nog ze heeft een duidelijke plaats.

In Parai Puluhamu was het weerzien, zo mogelijk, nog ontroerender dan in Waingapu, zo gaat de brief verder. Alles bleek keurig te zijn onderhouden. Dat de groentetuinen er keurig schoon uit-zagen (maar geen groenten bevatten) en dat de witte mieren (termieten) geweldige schade hadden aangericht (vrijwel alle boekjes ‘Beknopte geloofsleer’ waren opgegeven) vermocht de pret niet te drukken.

Ook waren er wel enige zorgen rondom

Terloops...

Onzalig zoeken

Onder deze titel schrijft H. P. de Roos in het laatste nummer van Ambt en Plicht, het maandblad van het G.M.V. en G.S.E.V., een artikel, waarin hij een toespraak bespreekt van de christelijk-gereformeerde predikant T. Harder. Ik heb deze toespraak niet gelezen, zodat ik de geleverde kritiek voor kennisgeving aanneem. Het gaat mij er om, dat De Roos zijn artikel begint met de bekende zin uit de geloofsbelijdenis, waarin wordt gezegd, dat buiten de kerk geen zaligheid is. Hij zegt o.a.: „En wanneer men het eenvoudig niet kan geloven dat binnen valse kerken, scheurkerken of secten geen zaligheid te zoeken of te vinden is, onder de sussende redenering dat toch al die mensen ook trouwe gelovigen zijn, daar wordt deze uiterlijke schijn eer tot basis der belijdenis gemaakt dan het geloof in zaken die niet gezien worden.”

En aan het slot zegt De Roos nog: „t Klinkt hard, maar we moeten het toch zeggen: dit is ver van de zaligheid die God heeft bedoeld voor zijn volk (hij doelt hier op de inhoud van de toespraak - v.W.). Een zaligheid die dan ook alleen in de kerk te vinden is. Niet in kerken, die de revolutie toelaten in hun leer, de tucht niet handhaven of zelfs misbruiken. Gaat uit van haar, mijn volk. Voordat die kerken geheel aan Babylon zijn toegevalen.”

Zo, dat weten we dus. ‘k Geloof niet dat ik de schrijver misversta, als hij bedoelt te zeggen, dat buiten de vrijgemaakte kerken binnen verband geen zaligheid is. Als ik me vergis, moet hij het maar duidelijk zeggen. De vraag blijft dan: Stel, dat dat eens waar is — dat er buiten het kerkverband van de vrijgemaakte kerken geen zaligheid is — wat moeten dan al die gelovigen die ongeveer zeven jaar geleden deze kerken werden uitgestuurd? Of waren ze allemaal ongelovigen?

—o—

Prof. Dr K. Schilder heeft over „buiten de kerk geen enkele zaligheid” ook eens geschreven. In De Reformatie van oktober 1948, kort na de vrijmaking dus. De betreffende artikelen zijn opgenomen in de verzamelde werken, De Kerk, deel III, blz. 244 e.v. Schilder zegt dan het volgende:

„Een der belangrijkste fingerwijzingen, die het zinnetje helpen verstaan, en ons naar art. 27 terug leiden, is de uitdrukking in art. 28, dat deze heilige bijeenkomst (coetus) en vergadering (congregatie) een bijeenkomst is van „servandi”. In onze Nederlandse geloofsbelijdenis staat: een vergadering dergenen die zalig worden. Maar de goede vertaling zou zijn: „dergenen die zalig moeten worden”; „dergenen, die voor de zaligheid bestemd zijn”, „der kandidaten-voor-behoud”.

Dit brengt ons midden in de kwestie. Want nu wordt de kerkvergadering gezien als een werk van God, dat altijd nog aan den gang is, en dat eerst een einde neemt aan het eind der dagen. God heeft in Zijn besluit de uitverkorenen ten eeuwigen leven Zich gekozen; Hij legt nu, ter executie van Zijn besluit, in den tijd alles er op aan, dat de roeping door het Evangelie zal uitgaan, dat de Geest Zich zal paren bij het Woord, en dat zo successief degenen, die behouden moeten worden, ook werkelijk bijeenkomen doordat Hij ze zijezenbrengt.”

En dan die velen, die hier op aarde de kerk voorbijlopen en zich ophouden in allerlei secten?

„... als ze sterven haalt God ze toch thuis? Als hoeren en tollaren kunnen voorgaan, dan kunnen ook mensen, die met de normen van het vierde gebod veelszins op gespannen voet stonden, anderen voorgaan. De vergadering der kerk gaat niet buiten de aarde en de tijdelijke samenleving hier beneden om, maar gaat daar ook niet in op.

De overledenen hebben vóór hun sterven misschien veel en hinderlijk tegengestribeld; zij zijn ook door ontzaglijk veel misverstand en zondige leer misleid, hun participatie in en hun relatie tot Gods universele kerkbouw was hier beneden — gelijk in alles — ook maar een klein beginsel der toch vereiste gehoorzaamheid. Maar ze komen thuis: God houdt Zijn „servandi” in het oog en brengt ze in den groten hoop, hierboven van fout en zonde verlost. Zij zijn dan ook door den Geest Gods geheiligd en verzegeld (art. 27). De wijze daarvan is zeer verschillend; maar het heiligen en verzegelen (dat wil zeggen: bewaren tegen hetgeen hen aan Gods vergaderwerk uiteindelijk zou onttrekken), dat gaat zeker door.

Men ziet: het is alles even eenvoudig als wonderbaarlijk. En ik geloof niet, dat er iemand onder onze lezers is, die nu nog enige moeite heeft met de woorden, dat buiten deze nog aan den gang zijnde vergadering geen enkele zaligheid, geen enkel heil is.”

Op de vraag, of onze kerkgang dan eigenlijk onbelangrijk is, antwoordt Schilder terecht, dat die wel van belang is. Ook, dat het van belang is, wáár we samenkomen. Dat is niet onverschillig. Maar daar ging het nu niet om.

goeroe's en inwonende pleegdochters, maar daar horen we wel nader over. Zo'n eerste brief, kort gehouden, is niet meer dan een levenstekst.

Ja toch wel, want zij bevatte ook al een schema van de cursus. De zeven overgebleven leerlingen zijn weer aan de slag en ze hebben in de maand augustus een aantal repetities verwerkt. Een klein overzicht daarvan:

5 augustus: Mattheus t.m. Handelingen,
12 augustus: 5 boeken van Mozes en Jozua,

18 augustus: brieven van Paulus en Hebreëën,

27 augustus: Richteren t.m. Maleachi (historische gedeelten),

3 september: Bijbelse Aardrijkskunde. Dit alles bedoelt de stof, die een vorig jaar is behandeld en die de jongens voor zichzelf hebben moeten repeteren, weer op te halen. De gang moet er in komen. Dat geldt ook voor de fam. Goossens zelf. Uit dit stukje maken we wel op, hoe anders leven en werken is dan tijdens het verlof in Nederland. En nu is er nog maar een enkel facet naar voren gekomen.

Eind van deze maand hoopt br M. van Damme uit Rilland-Bath naar Soemba te vertrekken om de landbouw-tractor, die per schip overgebracht wordt, aan de kade van Waingapu 'in ontvangst' te nemen en die op Parai Puluhamu in bedrijf te stellen. We wensen hem een bijzonder voorspoedige reis toe. Fijn ook, dat ze na enkele ontmoetingen hier, nu daar elkaar zullen zien en een poosje samen kunnen werken en van elkaar genieten.

De redactie ontving

Zendingskalender Christelijke Gereformeerde Kerken. Deze kalender is voor de prijs van f 4,— te bestellen bij het Zendingshuis, Simon Stevinweg 144, Hilversum, tel. 59555.

Onze Zending — informatie over de zending van de Chr. Geref. Kerken in Nederland. Het blad telt 24 pagina's en is tegen betaling van verzendkosten eveneens te verkrijgen bij het Zendingshuis. (Zie boven).

Elisabethbode — 44e jrg. no. 43. Speciaal nummer voor verspreiding in zieken- en bejaardenhuizen. Prijs: 9 cent per exemplaar. Adres: Stichting Elisabethbode, Postbus 100, Lochem, telef. 05730-2770.

Jongeren rondom de bijbel. Een 48 pag. tellende brochure, waarin de behandelde stof van de bijbelstudieweekends van '75 is verzameld. Met artikelen van P. C. v. Wijk (o.a. Studieschets Amos 3-5), D. v. d. Molen (o.a. Een methode voor bijbelstudie), C. Huizinga („Nadenken over leiding geven"). Een uitgave van het Gereformeerd Landelijk Jeugdcomité ten dienste van de Gereformeerde jeugdverenigingen. De prijs van de brochure is f 3,— per stuk. Bestelling kan plaats vinden via betaling op bankrek. 59.89.20.005 bij de A.B.N. te Genemuiden ten name van G.L.J.C. met vermelding: brochure(s). Gironr. van de bank is 825234.

Nel Benschop — Een open hand naar de hemel. 50 pagina's gedichten uitgegeven door Kok in Kampen. Prijs f 6,90.

Maranatha-kalender 1977. Onder redactie van ds J. Overduin en ds Jac. van Dijk. Een uitgave van Kok, Kampen. Prijs voor een gebonden exemplaar f 8,95.

Ds C. Vonk, *I en II Samuël.* Deel If in de serie De Voorzeide Leer. 400 pagina's. Uitgegeven door Lieboek en Hooijmeijer b.v. te Barendrecht.

Dr W. J. Ouweneel, *De ark in de branding.* Een uitgave van Buijten en Schipperheijn b.v. te Amsterdam in samenwerking met de Stichting Bijbelgetrouwe Wetenschap. 180 pag. Prijs f 23,90.

Sensitivity-training... en hoe verder? Een uitgave van Buijten en Schipperheijn b.v. te Amsterdam, bevattende ar-

tikelen over sensitivity-training door drs B. Kristensen, J. E. de Vries (arts), drs F. P. Doornbosch, H. M. I. Bos-Arends, N. Visser-Martinov en S. G. Hoeksema. Omvang 243 pag. Prijs f 16,90.

Simon Schoon, *Nes Ammim - Een christelijk experiment in Israël.* 142 pag. over deze christelijke nederzetting in Israël. Het boek is een uitgave van Zomer en Keuning te Wageningen en kost f 13,50.

Standvastig — Uitgave van de Gereformeerde Bijbelstichting tot handhaving van de Statenvertaling. Verschijnt 4 keer per jaar. Secretariaat: Mauritsweg 60, Dordrecht.

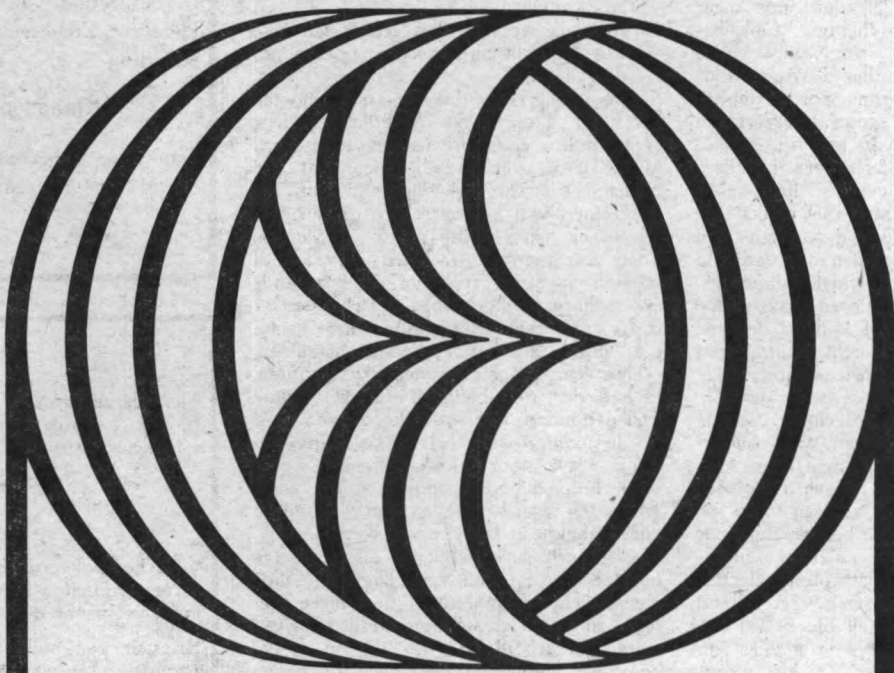
De mogelijkheid bestaat dat op één of meerdere van deze uitgaven in een recensie teruggekomen wordt.

Kerknieuws

AANGENOMEN naar Steenwijk: Ds J. Verhoeff, legerpredikant te Zuidlaren.

HEEMSTED — Uit de „Kerkbode van Gereformeerde Kerken in Noord- en Zuid-Holland nemen we het volgende verslag over van de Gemeentevergadering — Dinsdag 2 november mochten we onze eerste gemeentevergadering in dit seizoen houden. Ds Schuurman opende deze vergadering met het laten zingen van Ps. 33:1 N.B., ging voor in gebed en las uit de Schrift Openb. 5:6-14. Na zijn blijdschap uitgesproken te hebben over de goede opkomst (37 zusters en

broeders) gaf hij een beschouwing over de vraag zijn we met alle vernieuwingen in de kerk op een hellend vlak? Waar gaan we naar toe? Is er nog wel verschil in de vorm van onze eredienst en van b.v. de synodale kerken, met tegelijk de tegenvraag, of dat beslist noodzakelijk is. Het belangrijkste is, houden zij zich, en houden wij ons aan de norm die de Here in zijn Woord heeft gesteld, en doen wij dat ook in het vertonen van een echt christelijke levenswandel. Daarbij vergeleken is de vorm van onze eredienst secundair. Een van de zaken die deze avond in discussie komen is het zingen van de geloofsbelijdenis, of dat moet blijven zoals het nu is, nl. alleen op de eerste zondag van de maand, of dat we dat meerdere malen moeten doen. Ds Schuurman meent dat ook de reformato-

Wat is uw VISIE voor 1977?

Ruim 6 jaar Evangelische Omroep. Een jonge Omroep met een boodschap voor deze tijd, een tijd waarop massa-communicatiemiddelen zoals radio en T.V. steeds sterker hun 'opinions' en invloed uitoefenen.

De leden van de E.O. dragen eraan bij om meer mensen met het Evangelie te bereiken.

Doe mee

Zet ook uw schouders onder dit Evangelische werk. Het gaat er niet om of u alle programma's even mooi vindt, maar of u er persoonlijk achter staat dat de boodschap van het Evangelie via radio en T.V. aan miljoenen mensen wordt uitgedragen.

Als dit ook uw visie is, vul dan onderstaande coupon in, dan ontvangt u een jaar lang onze VISIE, het programmablade van de E.O.

Coupon

Doe mee en vul deze coupon in

☐ Abonnee op het programmablade 'VISIE' (voor f 9,— per kwartaal) ik betaal:

☐ per jaar ☐ per half jaar ☐ per kwartaal

☐ Contribuant voor f 10,— per jaar (zonder programmablade)
(aankruisen wat u wenst)

Naam en voorletters:

Adres:

Woonplaats:

Voor betaling ontvangt u van de E.O. te Hilversum een acceptgirokaart.

Opzenden in open enveloppe aan: E.O., Antwoordnummer 80, Hilversum (geen postzegel).

ren het zingen van de geloofsbelijdenis hebben voorgestaan; het bezwaar dat de melodie rooms aandoet acht hij geen voldoende grond. Een tweede punt dat aan de orde zal komen is het voornemen van de kerkeraad uit het Liedboek van de kerken een tiental liederen te selecteren voor gebruik in de eredienst. De kerkeraad heeft zich met betrekking tot deze zaak indertijd gewend tot de vergadering van de regio waartoe wij behoren. De kerken in deze vergadering vertegenwoordigd waren hierover verdeeld, zoals er ook in de kerken een verschillende gedragslijn wordt gevolgd. Maar ook de uitbreiding van de bundel enige gezangen door de synode van 1933 kan als bewijs dienen, dat invoering via het gehele kerkverband geen garantie van slagen geeft. Nog kort spreekt Ds Schuurman over de achtergrond van de veranderde wijze van zingen in de kerk van de ouderlingen, nl. dat zij daardoor meer zicht op de gemeente hebben. Ook het afschaffen van de zgn. 'tafelwaacht' bij de viering van het Avondmaal wordt door hem besproken. Hierna wordt gepauzeerd. Na de pauze komt allereerst in bespreking het punt van het zingen van de geloofsbelijdenis. Meerdere broeders en zusters laten hierover hun licht schijnen. Hoewel in deze zaak niet direct van voor- en tegenstanders gesproken kan worden waren de meningen wel verdeeld van geen bezwaar tot warme voorstanders. Verschillende manieren waarop we als gemeente ons geloof kunnen belijden worden naar voren gebracht, waarbij een van de broeders op verdienstelijke wijze een solistisch optreden ten beste gaf. De indruk is dat een meerderheid van de leden er voor is de predikant of de ouderling die de dienst leidt daarin meer vrijheid te geven, niet meer vast te houden aan alleen de eerste zondag van de maand en met de in deze bespreking naar voren gebrachte wensen en bezwaren rekening te houden. Bij het punt selectief de meningen hierover sterk verschillend gebruik van het Liedboek bleek wel dat waren, en dat er broeders en zusters zijn die hier beslist tegen zijn. De een meent dat we onszelf een verarming opleggen door geen N.T. liederen te zingen (ook niet thuis?), en de ander vreest dat invoering van een selectie uit het Liedboek nu, t.z.t. op een normaal gebruik daarvan zal uitlopen. Ook meent men dat dit een zaak is die door het kerkverband moet worden beslist, en dat invoering van deze selectie een struikelblok kan zijn op de weg naar hereniging met hen die ons het naast staan. Behalve het Liedboek zijn er volgens een andere broeder nog voldoende schriftuurlijke liederen die we zingen kunnen. De gedachte wordt geopperd wanneer de selectie gereed is deze aan de gemeente ter toetsing voor te leggen. Hiermede zijn de voornaamste punten uit deze vergadering vermeld. Op verzoek van Ds Schuurman dankt br Wieringa met ons.

EINDHOVEN — Het leven van de Christenen — Voor hen, die de gespreksdag niet hebben bijgewoond, volgen hier de vragen, waarover met elkaar gesproken is.

1. Wanneer bij de heersende zeden en gewoonten steeds weer de normen van Gods Woord worden losgelaten, moet de kerk (b.v. kerkeraad, gemeentevergadering) dan in gewichtige zaken een uitspraak doen (b.v. abortus, samenleven buiten het huwelijk)?

2. Zou het zinvol zijn om zichzelf (en zijn kinderen) beperkingen op te leggen en om met elkaar als gemeente een zelfde

gedragslijn te volgen in zaken waarin wij van mening verschillen, omdat de Schrift er geen (duidelijke) uitspraak over doet, of omdat wij de Schrift op een verschillende manier uitleggen (zoals b.v. sportbeoefening op zondag)? Zo ja, hoe zouden we zo'n afspraak met elkaar kunnen maken?

3. Hoe weten wij, wat Gods wil is voor ons leven en hoe wij ons moeten gedragen (zie b.v. Rom. 12:2, Ef. 5:17). Mogen wij ook om tekenen bidden (zoals bij het vlies van Gideon, Richt. 6:36-40)?

4. „Het leven van de christenen is de enige bijbel, die de wereld leest". Toch komen wij niet altijd over als leesbare brieven van Christus (2 Cor. 3:3). Ook vallen wij niet altijd op door onze wijsheid, hoewel de vreze des Heren daarvan het begin is.

a. Hoe komt dat en wat zouden wij er aan kunnen doen?

b. In welk opzicht zou ons leven zich van dat van ongelovigen moeten onderscheiden?

5. De bijbel zegt, dat we sober moeten leven (1 Tim. 6:8). Moeten wij deze regel nog steeds precies zo toepassen? Vindt u in verband hiermee, dat een christen voorstander moet zijn van het verkleinen van het verschil tussen rijken en armen (nivellering), ook als dit ten koste zou gaan van je eigen welvaart, of moeten wij juist trachten de bestaande maatschappelijke situatie te behouden?

6. Er zijn veel mensen buiten onze kring, die hulp nodig hebben, zoals eenzamen, ouden van dagen, armen, verslaafden. Het Leger des Heils wordt ons vaak voorgesteld als voorbeeld van een goede manier van christelijke hulpverlening. Ook door niet-christenen wordt vaak hulp geboden op een juiste wijze (denk b.v. aan het geven van warmte en gezelligheid in de zgn. „Kerst-inns"). Hebben wij persoonlijk en als gemeente ook een taak tegenover bovengenoemde mensen en ook tegenover de „derde wereld" in onze naaste omgeving (Surinamers, gastarbeiders)? Zo ja, op welke concrete manier zouden wij tot zegen kunnen zijn? Heeft de diakonie hierin ook een taak?

(Uit „Kontaktsleutel" - kerkblad van de Chr. Geref. en (Vrijgem.) Geref. Kerk te Eindhoven, d.d. 5 nov. 1976)

wonderbaar ben voorbereid."
„Ik loof U, omdat ik gans
ps. 139:14

Wij zijn blij met de geboorte van onze dochter

Elisabeth

Wim in 't Hout
Hilde in 't Hout-Woensdrecht

Beverwijk, 17 november 1976
Dinkelstraat 49

In de leeftijd van 84 jaar nam de Here tot Zich onze vroegere mede-ouderling

Klaas Koffeman

Dankbaar gedenken wij zijn trouwe arbeid in de gemeente te Leerdam.

De kerkeraad

U BESPAART ZES GULDEN
als U nu het zo juist verschenen boek van

Ds. C. Vonk
I en II Samuël

bestelt. Prijs f 38,50.

Intekenprijs tot 31 december a.s. f 32,50.

Gaarne zenden wij U een volledig prospectus over de delen die reeds verschenen zijn.

Lieboek & Hooijmeijer b.v.

SINGEL 55 - BARENDRECHT
POSTREKENING 216828

Verschenen:

De Twee Messiasen
door drs H. de Jong

31 preken over het boek I Samuël.

Verkrijgbaar door overschrijving van f 17,50 op postgiro 1758749 van F. Kuijper te De Bilt onder verm.: Messiasen

PLAATS
UW FAMILIEBERICHTEN
IN DIT BLAD!

APELDOORN

Het bestuur van de Vereniging voor Protestants-Christelijk Voortgezet Onderwijs te Apeldoorn is voornemens aan het *Christelijk Lyceum*, Jachtlaan 108, met ingang van 1 augustus 1977 te benoemen een

THEOLOOG

voor het vak godsdienst onderwijs en voor enkele uren maatschappijleer tezamen in een volledige betrekking naast de reeds aan de school in een volledige betrekking werkzame docent voor beide vakken.

Brieven van sollicitanten van wie verwacht wordt dat zij instemmen met de grondslag en het doel van de Vereniging kunnen vóór 10 december a.s. ingediend worden bij de rector dr A. Bolhuis, bij wie tevens inlichtingen te verkrijgen zijn. (tel. school 055-253888, thuis 055-252535).

Tevens zij nog vermeld dat thans nog enkele uren godsdienstonderwijs on vervuld zijn.

STICHTING
VERENIGDE
UITVAARTFONDSEN
IN NEDERLAND

ONZE STICHTING MAAKT GEEN WINST

Ze is een Stichting, welke de gemeenschap wil dienen en het algemeen belang bij haar maatschappelijk streven als uitgangspunt neemt.

Een zestig jaar ervaring stelt haar in staat u een compleet pakket verzekeringen aan te bieden, met als sterkste troef haar lage premies, die gedurende de gehele looptijd onveranderd blijven.

Tevens verzorgt zij begrafenissen (ook voor niet verzekerden).

Voor inlichtingen kunt u zich wenden tot haar kantoor Enschede, Haaksbergerstraat 231 hoek Getfertsingel, telefoon 053-31 95 35 - 32 36 93.

Kantooruren 8.30-12.30 - 13.30-17.00 uur.

Redactieleden

Drs H. de Jong
Mr. dr J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds E. R. Postma
Ds H. Smit

Adres van de Redactie

K. Muller
H. Pootlaan 242,
Alkmaar
Telefoon 072-16767

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen",
Nooitgedacht 3, Zeist
Tel. 0 3404 - 12452

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementsprijs:

f 30,— per jaar of
f 16,— per half jaar.
Buitenland f 40,— p.j.
of f 57,50 p. luchtpost

Giro 40 49 45

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen: uiterlijk tot 15 november.

Geref. Persvereniging „Opbouw"

Abonnementenadministratie
Merelhoven 273
Capelle aan den IJssel
Tel. 010 - 50.41.78